

Més enllà de la vaga general

Les mesures imposades pel Govern espanyol en els darrers mesos en forma de retallades socials són l'atac més gran des del franquisme als drets dels treballadors/es, pensionistes i la resta de sectors populars. Aquestes retallades són un pas més dins el procés de mercantilització en el qual estem immersos des de fa més de 200 anys. Aturar efectivament aquest procés passa per substituir l'economia de mercat i la "democràcia" representativa, institucions pilars del sistema actual que donen lloc a una creixent concentració de poder en mans d'una minoria, per noves institucions que assegurin la igualtat de poder econòmic, polític i social entre les persones. La vaga general del 29 de setembre, i en particular la mobilització social vehiculada a través de l'Assemblea de Barcelona, poden ser un punt de partida perquè moltes persones anem més enllà de la lluita reivindicativa i impulsem un canvi de paradigma social que faci possible la construcció d'una nova forma d'organització social.

No acotar el cap

Després que la ciutadania d'alguns estats europeus i en particular la de l'estat espanyol hagi patit en els darrers mesos una de les retallades socials i laborals més grans de la història (abaratiment de l'acomiadament, erosió incessant dels convenis col·lectius, disminució de sous, congelació de les pensions, etc.), els sindicats UGT i CCOO van convocar, el passat 15 de juny, una vaga general pel 29 de setembre. Aprofitant aquesta convocatòria i amb motiu de la coneguda ineficàcia i venalitat d'aquests sindicats a l'hora de defensar els interessos dels treballadors, s'ha constituït en els darrers mesos l'Assemblea de Barcelona. Aquesta iniciativa per engegar un moviment de lluita autònom i realment combatiu, organitzat fora dels sindicats, que vagi més enllà d'un sol dia de vaga i esdevingui un clam contra les elits dirigents i les seves retallades socioeconòmiques, ha trobat ressò entre diversos sectors socials.

L'Assemblea de Barcelona s'ha marcat l'objectiu de construir de forma horitzontal, aplegant tots els afectats per la crisi (estudiants, aturats, jubilats, treballadors, etc.), una resposta que expressi el rebuig a les retallades del Govern. A la primera assemblea, realitzada el passat 29 de juny a les cotxeres de Sants, es va acordar "*buscar punts en comú que permetessin posar en pràctica mesures de resistència contra els atacs a la classe treballadora, no acotar el cap i lluitar pels drets dels treballadors organitzant la resposta amb assemblees de barris, pobles, llocs de treball, etc.*". A partir d'aquest primer encontre s'han realitzat diverses assemblees en l'àmbit dels barris, dels llocs de treball i de les universitats, així com algunes assemblees generals per preparar la vaga i encarar la lluita més enllà d'aquesta, com ara la celebrada el 15 de setembre a la plaça Universitat, a la qual van assistir més de mig miler de persones i on es va decidir el calendari de les properes mobilitzacions així com la data de la propera assemblea. L'Assemblea de Barcelona adopta un funcionament democràtic que apel·la a la participació i la solidaritat de tothom des de l'àmbit local, coordinant-se mitjançant delegats de les assemblees dels barris i dels llocs de treball.

Tanmateix, abans de començar la lluita i durant la trajectòria de la mateixa, val la pena preguntar-nos: contra què cal lluitar? Què provoca la precarietat de les nostres condicions laborals i l'opressió de les nostres vides? La resolució de “*no acotar el cap*” és indubtablement encertada, però és precís que ens fem aquestes preguntes i reflexionem profundament sobre elles per tal d'evitar, en la mesura del possible, desgastar-nos en esforços fútils.

Contra què cal lluitar?

És freqüent acusar els càrrecs polítics (Zapatero o altres) o les institucions concretes que controlen el sistema (Govern d'Espanya, entitats financeres, etc.) d'adoptar mesures que afavoreixen el lucre empresarial a despit del benestar de la majoria dels ciutadans, causant la crisi laboral i social; per això, també resulta habitual, com fan els sindicats UGT i CCOO, demanar-los a ells les solucions. Però com s'està veient cada cop més, aquests càrrecs i institucions són merament un engranatge de la maquinària de l'economia de mercat internacionalitzada: ni Zapatero, ni Rajoy, ni la suposada esquerra parlamentària, tenen cap poder real per prendre decisions que escapin de les dinàmiques i els imperatius del consens neoliberal (1).

Això es deu al fet que en el marc de l'economia de mercat capitalista, tots els països estan obligats a incrementar la seva competitivitat per tal d'intentar maximitzar el creixement econòmic i d'aquesta manera no entrar en recessió ni quedar fora de joc. La necessitat d'aquest sistema de créixer sense parar requereix d'un augment constant de la competitivitat tant a l'àmbit microeconòmic (empreses) com a l'àmbit macroeconòmic (el conjunt de l'economia). Això impossibilita que un Estat pugui aturar -i menys encara revertir- un procés que es reproduïx arreu del món: el desmantellament dels controls socials sobre el mecanisme del mercat i les consegüents retallades de drets laborals. Aquest procés resulta necessari dins els marcs institucionals actuals per tal d'assegurar la circulació dels recursos humans al mínim cost i d'aquesta manera, assolir la màxima competitivitat, que com ja hem dit, és un imperatiu estructural del sistema econòmic actual.

Durant un breu interludi en el procés de mercantilització es van poder introduir certs controls socials sobre el mecanisme de mercat degut al baix grau d'internacionalització de l'economia, a l'elevada productivitat i la facilitat per assolir el creixement econòmic de mitjans del segle XX (l'època “daurada” del capitalisme), que permetia aquestes “concessions” a la societat en forma d'Estat del Benestar (protecció laboral, mesures per la plena ocupació, serveis públics, etc.). Tanmateix, des dels anys 70 del segle passat la internacionalització de l'economia i la necessitat de maximitzar el creixement econòmic han anat imposant imperativament arreu del món, amb cada vegada més força, el desmantellament i l'erosió de les polítiques que caracteritzaven l'Estat del Benestar. Això ha donat lloc a una nova etapa del procés de mercantilització: la modernitat neoliberal. Així, podem veure com els plantejaments de la socialdemocràcia han acabat fracassant estrepitosament: primer perseguïen reformes parcials del sistema com a passos graduals cap al socialisme, es van conformar després amb el benestar i la plena ocupació dins el capitalisme i finalment, en les darreres dècades, han acceptat la reducció gradual del primer i el fracàs total de la segona, convertint-se en part integral del consens neoliberal.

Així doncs, hem de tenir present que en cas que una tenaç i àrdua lluita popular aconseguís aturar les mesures que el govern pretén implementar i fes prevaler els drets socials i laborals, això només podria imprimir un ritme lleugerament més lent a les dinàmiques del sistema en què vivim, que apunten sempre a mercantilitzar cada cop més les nostres vides, amb tots els efectes adversos que això ocasiona (que en l'àmbit laboral es concreten en l'atur, la precarietat, l'explotació, l'alienació i la desigualtat). Les victòries que es puguin assolir dins el marc institucional actual seran temporals fins als següents atacs, i aquests cada cop són més contundents i implacables. Així doncs, contra el que cal lluitar, és contra el propi sistema en què vivim, que és l'arrel del problema. La forma de fer-ho no és protestant contra els seus efectes, sinó impugnant directament les seves pròpies institucions i lluitant per substituir-les per una nova forma d'organització social. Això no significa que no tingui sentit aixecar la veu i plantar-nos quan ens vulguin aixafar. Significa que la forma de fer-ho és anar construint l'alternativa que superi l'actual sistema. Oposar resistència a les crisis del sistema actual acceptant les mateixes maneres de pensar i institucions que han creat els problemes que patim, sense l'objectiu explícit de superar-les, és com nedar a contracorrent, muntanya amunt, en un riu que cada cop té més força. O busquem un altre sistema o cada cop es farà més difícil no ser arrossegats cap avall.

Més enllà de la reivindicació

Tot i que hi ha algunes idees anticapitalistes entre els impulsors i participants de l'Assemblea de Barcelona, els objectius principals pels quals es lluita i les propostes que s'esgrimeixen, de moment, van només en el sentit de fomentar la mobilització social per aturar les retallades, i no en la construcció d'una l'alternativa de societat. En aquest sentit, l'Assemblea de Barcelona no ha arribat a superar el reformisme dels sindicats majoritaris i manté el seu mateix objectiu: aturar les retallades. Veiem encertada la forma de lluita i d'organització adoptada per l'Assemblea de Barcelona, però pensem que *aquesta organització democràtica hauria de ser no només un mitjà sinó també un fi*. No es tracta només de canviar la *forma* d'organitzar la lluita amb respecte a com ho fan els sindicats del sistema establert; també cal canviar l'*objectiu*. Ha arribat l'hora d'anar més enllà de la protesta i la reivindicació ja que, com hem vist, per si mateixes, aquestes no poden socavar l'arrel sistèmica de la crisi. És moment d'apostar clarament per la transició cap a una nova forma d'organització social basada en la igualtat i l'autonomia en tots els àmbits, de la qual l'Assemblea de Barcelona podria ser-ne una llavor. Aquest canvi d'orientació de la lluita és especialment important i urgent en el context actual, caracteritzat per l'agreujament accelerat de la crisi multidimensional (econòmica, ecològica, social i política).

La vaga general és una bona forma de mostrar el rebuig a la pèrdua de drets i a la retallada social, però és necessari organitzar una resistència proactiva i no només reactiva, en el sentit que es vagi creant l'alternativa en lloc de només intentar parar els atacs que es deriven de les dinàmiques del sistema. Així doncs, caldria fomentar la creació d'una nova consciència i unes noves institucions basades en un projecte de canvi sistèmic cap a una forma d'organització social autènticament democràtica i realment ecològica, catalitzant el moviment de transició que condueixi a ella. Pensem que en el procés de catalitzar aquest moviment hi podríem participar totes aquelles persones que ens adonem de la naturalesa sistèmica de la crisi multidimensional d'avui en dia i comprenem que protestar pels seus efectes no és suficient mentre no ens plantegem seriosament

i construïm efectivament una alternativa d'organització social.

Les dinàmiques organitzatives que s'estan posant en funcionament a través de l'Assemblea de Barcelona i les assemblees de barri, poden esdevenir els gèrmens de noves institucions polítiques democràtiques. Partint de l'àmbit local (barri, municipi), podem anar teixint una confederació assembleària que vagi creixent territorialment i constituint un nou pol de poder popular. Les petites assemblees (en l'àmbit local) poden anar escollint delegats revocables amb la funció de transmetre la veu i la voluntat d'aquestes a les assemblees confederals de delegats, més àmplies geogràficament (com ara l'assemblea de ciutat o de comarca), per tal de coordinar, administrar i implementar les decisions preses per les assemblees locals (però mai prendre decisions "en el seu nom" com es fa en la "democràcia" representativa). D'aquesta manera podem obrir una nova esfera pública on els ciutadans puguin deliberar i decidir amb igualtat de veu i de vot sobre tots aquells temes que trobin escaients (no únicament sobre un tema, com és el cas de l'actual Assemblea de Barcelona, que es focalitza en la mobilització social enfront de les retallades).

Les Assemblees de Treballadors que s'estan constituint també poden ser una part integral d'aquest nou moviment emancipador. Talment com les Assemblees Ciutadanes Confederals (basades en les assemblees de barri/municipi) poden convertir-se en l'alternativa política al sistema oligàrquic de la "democràcia" representativa, les Assemblees de Treballadors poden convertir-se en l'alternativa a les jerarquies al lloc de treball. Això hauria d'anar acompanyat d'un procés per extreure cada cop més recursos econòmics (treball, capital, terra...) de l'economia de mercat capitalista i introduir-los en un nou sector econòmic demòtic (2), posseït per les comunitats locals i controlat per les mateixes a través de les Assemblees Ciutadanes Municipals/Confederals. En el cas de Catalunya hi ha molts projectes que ja advoquen per una altra economia (cooperatives, xarxes d'intercanvi...). Aquests podrien esdevenir part integral d'aquest nou moviment si compartissin el seu programa general de transformació social i, en conseqüència, s'orientessin en el sentit d'esdevenir projectes demòtics, vinculant-se explícitament al moviment democràtic pel canvi sistèmic i, per tant, adoptant les Assemblees Ciutadanes Municipals/Confederals com a òrgans d'expressió de l'interès general de la ciutadania i com a institució sobirana de la nova forma d'organització social en procés de construcció. En la mesura que es materialitzés el sector econòmic demòtic, problemes com l'atur o l'alienació en el treball desapareixerien. Al mateix temps, aquesta economia demòtica també ens permetria deixar enrere progressivament la dinàmica del creixement econòmic constant en què estem immersos, que ens empeny de dret a la catàstrofe ecològica, i substituir-la per l'objectiu de la satisfacció de les necessitats humanes en una relació harmoniosa amb el medi ambient (3).

Canviar el paradigma social

Els moments de crisi són moments de canvi, d'ampliar visions, de pèrdua de validesa dels paradigmes vigents i obertura per acceptar-ne de nous. És això el que necessitem, un canvi de paradigma: transformar l'imaginari col·lectiu i, paral·lelament, canviar les institucions que condicionen les nostres vides. En la mesura que els individus vivim en societat, no som solament individus, sinó individus socials, subjectes a un procés que ens socialitza i ens indueix a internalitzar l'estructura institucional existent i el paradigma social dominant (4). En aquest sentit,

no som completament lliures de crear el nostre món sinó que estem condicionats per la història, la tradició i la cultura. Tanmateix, aquest procés de socialització es pot trencar gairebé sempre pel que fa a una minoria de la població i en circumstàncies històriques excepcionals fins i tot pel que fa a la majoria. En aquest darrer cas, es posa en marxa un procés que pot conduir al canvi de l'estructura institucional i el paradigma social corresponent.

El primer pas lògic per produir aquest canvi es pot realitzar a través d'espais de formació, dinàmiques de reflexió i mitjans de comunicació que possibilitin l'emancipació del paradigma social dominant fent emergir un nou paradigma social democràtic. A mesura que avancem en aquest procés, cada cop més persones podem veure desitjable organitzar-nos democràticament en els nostres barris, pobles i llocs de treball, per tal d'anar construint una nova forma d'organització social que no complementi el sistema actual, sinó que apunti a substituir-lo. Pensem que a mesura que ens anem implicant en aquestes noves institucions de funcionament democràtic, cooperatiu, ecològic i autogestionari, experimentarem els seus avantatges i veurem les virtuts d'estendre aquest funcionament a tota la societat i a totes les dimensions de la vida pública.

Però aquest procés no s'esdevindrà per si sol. La història l'escrivim les persones, i per molt que una crisi multidimensional sense precedents ens demani un nou sistema, aquest no es farà realitat si no hi dediquem la nostra il·lusió i les nostres energies. Avui en dia, la feina que tenim per fer és immensa. Potser més que mai, resulta encertada aquella frase de Tucídides que diu: *“S’ha d’escollir: o descansar o ser lliures”*. Esperem que la iniciativa combativa i autònoma que s'està generant des de l'Assemblea de Barcelona transcendeixi la reivindicació parcial contra les retallades socioeconòmiques i desencadeni la reflexió col·lectiva global, per tal de crear un moviment que advoqui per superar el sistema actual, construint una forma d'organització social pensada per servir a les persones i controlada per elles mateixes.

Notes

- (1) Amb l'expressió “consens neoliberal” ens referim al conjunt de polítiques que s'han implementat arreu del món des de mitjans de la dècada dels anys 1970 i que busquen incrementar el poder d'aquells que controlen l'economia a través de la reducció dràstica del control social sobre el mercat. Les principals tendències del consens neoliberal són les següents: liberalització dels mercats, privatització de les empreses estatals, reducció de l'estat del benestar a una xarxa de seguretat i un paral·lel estímul de l'expansió del sector privat cap als serveis socials (salut, educació, pensions, etc.) i redistribució dels impostos a favor dels grups de majors ingressos.
- (2) “Demòtic” és un adjectiu referent a cosa del poble, que pertany al poble, que és popular. Prové de “demos”, paraula grega que significa comunitat, poble.
- (3) Per una descripció detallada del funcionament econòmic proposat i la transició cap a aquest, veure *“Hacia una Democracia Inclusiva”* capítols 6 i 7.
- (4) Amb l'expressió “paradigma social dominant” ens referim al sistema de creences, idees i els corresponents valors que són dominants (o tendeixen a ser-ho) en un societat particular

en un moment particular de la història, en consonància amb les institucions polítiques, econòmiques i socials existents.

Joan Pedragosa, Eduard Nus, Blai Dalmau

***Article publicat originalment a la publicació quadrimestral de Democràcia Inclusiva
DEMOS (Tardor-Hivern 2010)***